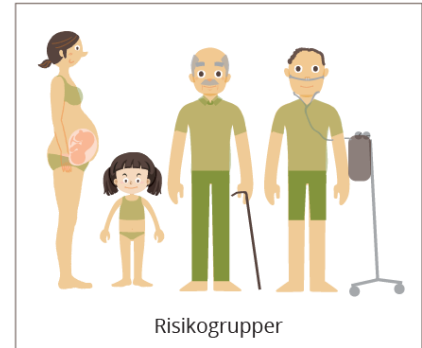
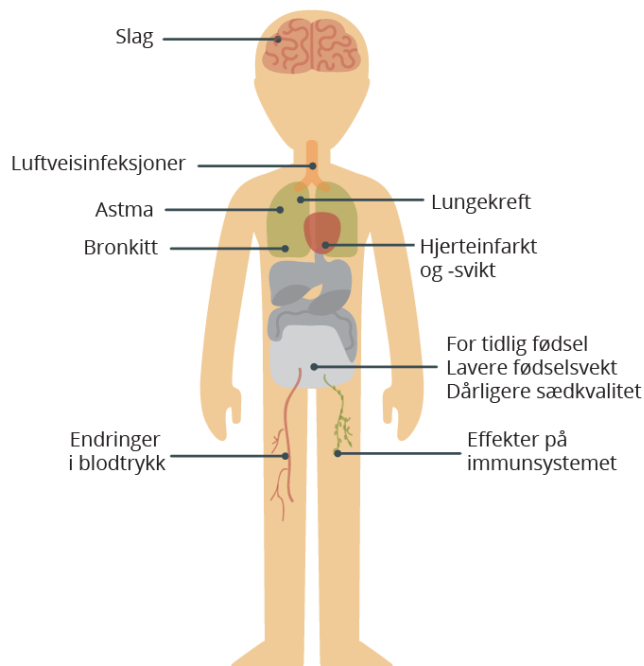

Slik kan svevestøv påvirke kroppen vår

Luftforurensning: Svevestøv

Eksposering for svevestøv i uteluft kan føre til helseskader. Folkehelseinstituttet og Miljødirektoratet har fastsatt kriterier for hvilke nivåer som er trygge for de aller fleste.

Svevestøv (partikler, PM) består av små, luftbårne partikler som kan stamme fra forbrenningsprosesser, eller mekanisk slitasje. Svevestøv varierer i størrelse og sammensetning. De viktigste størrelsesgruppene angitt i mikrometer (μM) er:

- $\text{PM}_{0,1}$ (ultrafin fraksjon)
- $\text{PM}_{2,5}$ (finfraksjonen)
- $\text{PM}_{10-2,5}$ (grovfraksjonen)
- PM_{10} (grovfraksjon + finfraksjon)

Forbrenningspartikler dominerer i fin-/ ultrafin fraksjon, mens mekanisk genererte partikler som oftest dominerer i grovfraksjonen. Disse fraksjonene består av en blanding av mange ulike forbindelser, både organiske og uorganiske.

De viktigste kildene til partikler (PM_{10} og $\text{PM}_{2,5}$) er veitrafikk, vedfyring og langtransportert forurensning. Veitrafikk bidrar mest til svevestøvnivåene mange steder, både med veistøv fra dekk- og asfaltslitasje og utslipp av eksos.

I flere norske byer og tettsteder bidrar vedfyring mye. Langtransportert svevestøv spiller også en viktig rolle for totalnivået. Noen steder er industri, forbrenningsanlegg, bygg- og anleggsaktivitet og havner viktige kilder.

I Norge måles PM_{10} og $\text{PM}_{2,5}$. Flere norske byer og tettsteder har utfordringer med nivåene av svevestøv.

Helseeffekter

Eksponering for svevestøv er en av de viktigste miljøårsakene til for tidlig død. En rekke befolkningsundersøkelser fra hele verden viser at både korttids- og langtidseksponering for svevestøv er assosiert med sykkelighet og dødelighet av hjertekar- og luftveislidelser. Risikoen for dødelighet og sykkelighet er høyere ved langvarig eksponering sammenliknet med kortvarig eksponering.

Eksponering for svevestøv kan føre til:

- Forverring av symptomene til mennesker med luftveis- og hjerte- og karsykdommer
- Utvikling av luftveis- og hjerte- og karsykdommer (bl.a. ved å utløse betennelsesreaksjoner)
- Forsterking av allergi
- Effekter på:
  - o nervesystemet
  - o fosterutvikling
  - o sædkvalitet
  - o stoffskiftet (f.eks. diabetes og fedme)

Svevestøv består av partikler som varierer i størrelse og sammensetning. Både størrelsen og de kjemiske egenskapene til partiklene bestemmer hvor helseskadelig svevestøvet er.

Kortidseksponering: Eksponering for dieseleksospartikler fra minutter til timer har vist seg å gi effekter på luftveier og hjerte- og karsystemet ned mot $300 \mu\text{g}/\text{m}^3$, samt å forsterke allergiske responser. Eksponering for røyk fra vedfyring i nivåer på $240\text{-}280 \mu\text{g}/\text{m}^3$ er vist å gi økte betennelsesreaksjoner i luftveiene. Metallrike partikler fra industriutslipp synes mer helseskadelig enn partikler fra andre kilder.

Byluftpartikler ($150\text{-}300 \mu\text{g}/\text{m}^3$) er vist å gi betennelsesreaksjoner i luftveiene og effekter på hjerte- og karsystemet. Hos astmatikere er PM_{10} - og $\text{PM}_{2,5}$ -eksponering forbundet med økt hyppighet av luftveissymptomer, økt bruk av medisiner og endringer i lungefunksjon. Studiene er utført i områder med konsentrasjoner ned mot henholdsvis $20 \mu\text{g}/\text{m}^3$ for PM_{10} og $6\text{-}8 \mu\text{g}/\text{m}^3$ for $\text{PM}_{2,5}$.

Langvarig eksponering: Langvarig økte nivåer av $\text{PM}_{2,5}$ og PM_{10} øker risikoen for dødelighet og sykkelighet. Denne sammenhengen er funnet ned mot svært lave konsentrasjoner av PM, og er best dokumentert for $\text{PM}_{2,5}$. Langvarig eksponering for PM_{10} og $\text{PM}_{2,5}$ synes også å ha sammenheng med forekomst av luftveissymptomer, svekket lungefunksjon og hjerte- og karsykdommer. Disse sammenhengene er observert ved årsgjennomsnitt $18\text{-}68 \mu\text{g}/\text{m}^3$ for PM_{10} og ned mot 5 til $10 \mu\text{g}/\text{m}^3$ for $\text{PM}_{2,5}$.

Andre størrelsesfraksjoner: I tillegg til PM_{10} og $\text{PM}_{2,5}$, er $\text{PM}_{10\text{-}2,5}$ (eller grovfraksjonen), $\text{PM}_{0,1}$ (ultrafine partikler) og svarte karbonpartikler studert i enkelte befolkningsstudier. Grovfraksjonen synes å ha sammenheng med dødelighet og sykkelighet etter kortvarig eksponering. Datagrunnlaget for ultrafine partikler og dødelighet og sykkelighet er altfor tynt til å si noe om en årsakssammenheng, men enkelte studier finner assosiasjoner.

For svarte karbonpartikler er det vist sammenheng mellom både kort- og langtidseksponering og dødelighet, samt sykehusinnleggelser for astma og hjerte- og karsykdommer. Den beregnede risikoen for svarte karbonpartikler på dødelighet og sykkelighet er høyere enn for $\text{PM}_{2,5}$ og PM_{10} både ved kortvarig og langvarig eksponering.

Utsatte/følsomme grupper: Personer med luftveissykdommer, som astma, kronisk obstruktiv lungesykdom (KOLS), og hjerte- og karsykdommer er mest følsomme for svevestøv. Barn og gravide regnes også som følsomme grupper.

Luftkvalitetskriterier for svevestøv:

- PM_{10} :
  - $30 \mu\text{g}/\text{m}^3$ i døgnmiddel
  - $20 \mu\text{g}/\text{m}^3$ i årsmiddel
- $\text{PM}_{2,5}$:
  - $15 \mu\text{g}/\text{m}^3$ i døgnmiddel
  - $8 \mu\text{g}/\text{m}^3$ i årsmiddel